

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В КОМПЛЕКСІ ОЦІНОЧНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Узагальнено систему оціночних характеристик розвитку соціально-економічного середовища, як джерела формування людського потенціалу регіону. Аналіз та оцінку соціально-економічного розвитку запропоновано розглядати на основі показників якості життя населення, економічного розвитку територій, природно-ресурсного та людського потенціалу.

Ключові слова: людський потенціал, соціальна політика, соціально-економічний розвиток.

I. BUZETSKYY

Khmel'nitsky National University

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN COMPLEX FORMATION OF HUMAN FACTORS ESTIMATED CAPACITY REGION

Generalized system performance evaluation of the socio-economic environment as a source of formation of human potential. Analysis and evaluation of socio-economic development proposed to consider based on indicators of quality of life, economic environment, natural resources and human potential.

Keywords: human capital, social policy, social and economic development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні тенденції дослідження людського потенціалу територій та регіонів характеризуються сукупністю різнопланових чинників, які на переконання переважного числа дослідників визначаються розвитком соціально-економічного середовища. В руслі вказаного підходу слід звернути увагу на актуальність дослідження ключових елементів соціально-економічного середовища, серед яких традиційно виділяють якість життя населення, економічний розвиток територій, природно-ресурсний та людський потенціали та ефективність їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічні трансформації спровокували комплекс сучасних фундаментальних та прикладних досліджень, серед яких варто виділити результати отримані у роботах С.І. Бандура, Д.П. Богині, О.А. Грішнєвої, В.М. Данюка, А.В. Калини, А.М. Колода, І.Д. Крижка, Н.Д. Лук'яненко, В.М. Нижника, І.Л. Петрової, М.В. Семикіної, О.М. Уманського, в яких обґрунтовано основні положення, принципи та завдання дослідження і регулювання за обраною темою. Водночас слід констатувати, що попри достатню кількість досліджень, сформований понятійно-методологічний та методичний апарат, у визначенні впливу соціально-економічного середовища на формування людського потенціалу залишаються прогалини, що не дають в повній мірі інтерпретувати чинники формування людського потенціалу територій та регіонів.

Невирішені частини проблеми. В числі ключових недоліків вироблених положень оцінки соціально-економічного розвитку територій слід виділити нечітке трактування його впливу на формування людського потенціалу територій та регіонів, де головним чином останнє трактується через зниження безробіття, соціально-захист населення, молоді та працевдатних.

Постановка завдання. Узагальнити сучасне бачення проблеми оцінки соціально-економічного розвитку в комплексі чинників формування людського потенціалу регіону.

Основний матеріал дослідження. Традиційно соціально-економічний розвиток регіону розглядається як комплексне поняття, яке описує (рис. 1):

- якість життя;
- економічний розвиток території;
- природно-ресурсний потенціал;
- людський потенціал і ефективність його використання.

Застосовувані зазвичай методики оцінюють якість життя населення на основі наступних компонент:

- тривалість життя;
- здоров'я;
- рівень освіти;
- доходи населення;
- бюджетні витрати;
- екологічний стан.

У більш широкому сенсі методика оцінки якості життя населення території включає два підходи, застосування яких в перспективі здатне забезпечити ефективнішу регуляторну політику:

- аналіз якості життя населення території на основі інтегрального показника, а його складових – на основі таксономічного методу;

- групування однорідних територій за рівнем якості життя населення, на основі ітеративного методу кластерного аналізу с-середніх.

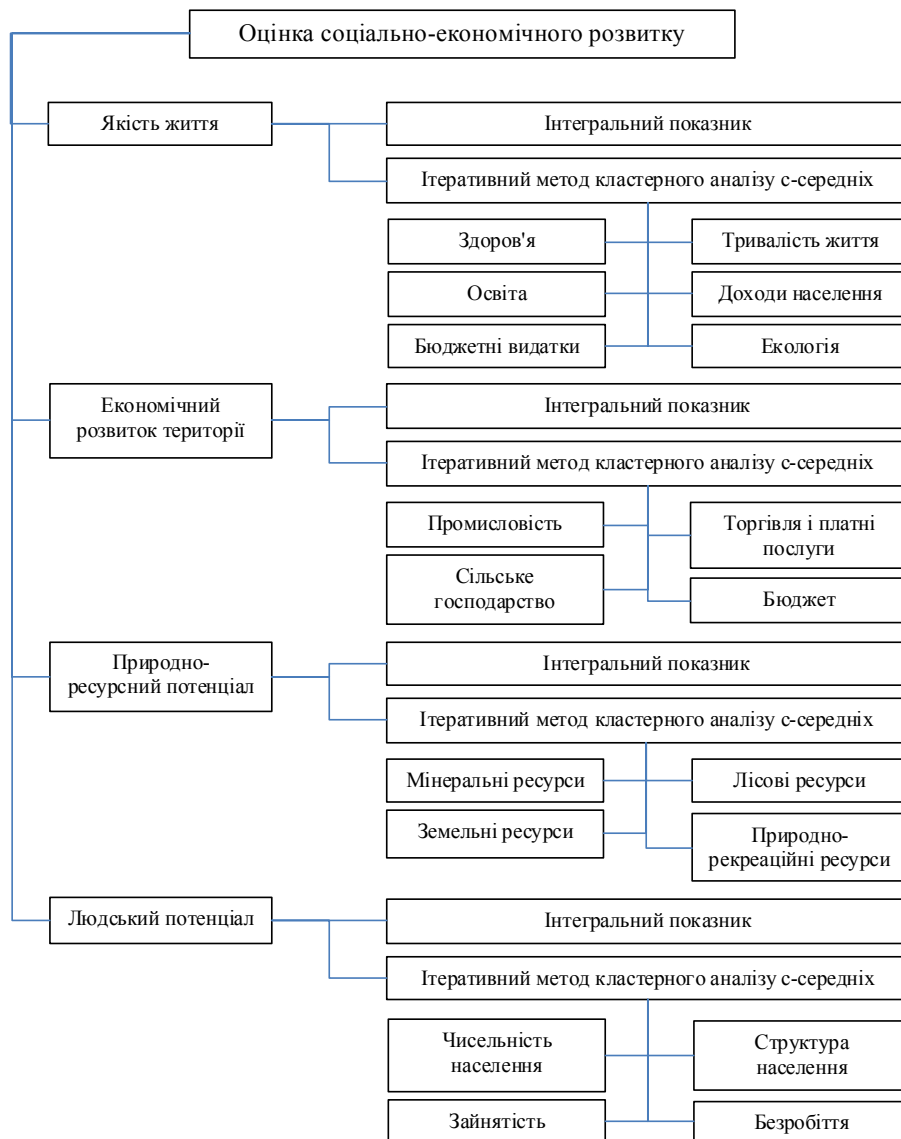

Рис. 1. Методичні підходи до оцінки соціально-економічного розвитку територій в комплексі чинників формування людського потенціалу територій

Економічний розвиток територій, виступає поняттям, що демонструє розвиток основних секторів економіки, результати їх функціонування, з аналізом за наступними складовими:

- промисловість;
- сільське господарство;
- торгівля та платні послуги;
- бюджет.

З об'єктивних причин, як і для попереднього показника оцінку економічного розвитку територій доцільно проводити на основі двох аналогічних підходів: інтегрального показника та групування однорідних територій, з використанням обґрунтованих критеріїв.

Природно-ресурсний потенціал території розглядається з точки зору потенційних можливостей економічного розвитку та придатності підвищити якість життя населення, і виступає чи не головним чинником вибору стратегії соціально-економічного розвитку території та реалізації регуляторної політики. Природно-ресурсний потенціал традиційно оцінюють за наступними складовими [1, с. 126; 2, с. 46; 3, с. 173; 4, с. 106]:

- мінеральні ресурси;
- земельні ресурси;
- лісові ресурси;
- природно-рекреаційні ресурси.

Ефективність використання природно-ресурсного потенціалу розглядається на основі системи інтегральних показників:

- якості життя населення;
- економічного розвитку регіону.

Ефективність використання складових природно-ресурсного потенціалу території аналізується на основі показників:

- мінеральних ресурсів: загальний обсяг випуску промислової продукції на особу за галузями: електроенергетика, паливна, металургійна, хімічна і нафтохімічна, машинобудування і металообробка, промисловість будівельних матеріалів;

- земельних ресурсів: обсяг вирощування продукції сільського господарства на 1 га сільськогосподарських земель;

- лісових ресурсів: обсяг виготовлення товарів деревообробної і целюлозно-паперової промисловості;

- природно-рекреаційні ресурси: кількість санаторіїв і пансіонатів з лікуванням та їх місткість.

Слід пам'ятати, що оцінка ефективності використання природно-ресурсного потенціалу території загалом і за окремими складовими здійснюється із застосуванням ітеративного методу кластерного аналізу середніх.

Окремим етапом вироблення оціночних суджень виступає, діагностика чинників якості життя населення території, яка ґрунтується на визначенні та ранжуванні проблем забезпечення якості життя, і на безпосередній діагностиці чинників, що її визначають [5, с. 109].

На основі отриманих результатів розробляється комплекс рекомендацій та стратегія соціально-економічного розвитку, що передбачає реалізацію заходів за напрямками та складовими соціально-економічного розвитку в системі чинників формування людського потенціалу регіону. Традиційно на регіональному рівні та для окремих територій рекомендовано застосовувати наступні заходи [6, с. 162; 7, с. 679]:

- сприяти збільшенню розміру доходної частини шляхом створення сприятливих умов ведення бізнесу, кращих умов порівняно з іншими регіонами та територіями, кінцевим результатом чого має стати зростання кількості вакантних місць на регіональному ринку праці, числа бізнес структур, з подальшим нарощенням податкових відрахувань до місцевих бюджетів;

- спрощення дозвільних процедур на започаткування та закриття бізнесу, за рахунок чого зростає кількість суб'єктів господарювання, які виступають платниками податків до регіональних бюджетів та пропозиції нових робочих місць;

- розробити стратегії розвитку пріоритетних секторів регіональної економіки, забезпечити спеціалізацію регіону з одночасною диверсифікацією галузевої структури, що на основі пріоритету високого мультиплікативного відтворення забезпечить формування ланцюга інтегрованих виробництв, на вершині якого знаходяться виробники кінцевого продукту, з найвищою з можливих доданою вартістю, що з однієї сторони, забезпечує високу зайнятість на регіональному ринку праці, а з іншої виступає чинником залучення суміжних виробництв, що випускають запчастини та напівфабрикати, а в основі – підприємства орієнтовані на видобування поширених в регіоні мінеральних ресурсів та вирощування сільськогосподарської сировини;

- розробити стратегію розвитку середнього та малого бізнесу, як збалансованого споживача трудових ресурсів, формування самозайнятості, за рахунок чого забезпечити скорочення безробіття, зниження видатків місцевого бюджету на соціальних захист населення та ризиків колапсу соціальної сфери регіону від ліквідації великих промислових підприємств;

- розробити заходи з презентації інвестиційної привабливості регіону з метою залучення інвесторів у реальну економіку, що забезпечили б диверсифікацію секторів регіональної економіки, і сприяли б загальному економічному зростанню, нарощенням доходів населення, стійкості регіональної соціально-економічної системи до структурної та фінансових криз, розвитку та впровадженню інновацій, високопродуктивної праці тощо.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Соціально-економічний розвиток, як середовище і джерело формування людського потенціалу регіону на сучасному етапі вимагає дослідження на предмет якісних характеристик, кількісних змін та причинно-наслідкових залежностей між людським потенціалом регіону і територій, і чинників, що його визначають. Традиційно середовище та джерело формування людського потенціалу оцінюється як комплексне поняття, яке характеризується якістю життя населення, економічним розвитком територій, природно-ресурсним потенціалом, людським потенціалом та ефективністю їх використання.

Перспективи подальших досліджень слід намітити у напрямку інтегрального аналізу наслідків соціально-економічного розвитку для людського потенціалу конкретного регіону.

Література

1. Голиков А.П. Размещение производительных сил и регионалистика / А.П. Голиков, А.Г. Дейнека, Н.А. Казаков. – Х. : ООО "Олант", 2002. – 320 с.

2. Марсіковський Є.А. Екологічний атлас Харківської області / Є.А. Марсіковський, О.В. Соловійов, О.В. Клімов. – Х. : ТОВ "Майдан", 2001. – 80 с.
3. Розміщення продуктивних сил України / За ред. Є.П. Качана. – К. : Вища школа, 1997. – 375 с.
4. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – К. : М. Академія, 1999. – 568 с.
5. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року / Частина I: Оцінка рівня і діагностика проблем соціально-економічного розвитку області. – Х. : 2002. – 304 с.
6. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року / Частина II: Вибір і обґрунтування розвитку області. – Х. : 2002. – 284 с.
7. Айвазян С.А. Прикладная статистика и основы эконометрики / С.А. Айвазян, В.С. Мхитарян. – М. : ЮНИТИ, 1998. – 1022 с.

References

1. Holykov A.P. Razmeshchenye proyzvodytelnykh syl y rehyonalystyka / A.P. Holykov, A.H. Deineka, N.A. Kazakov. – Kh. : ООО "Olan", 2002. – 320 s.
2. Marsikovskiy Ye.A. Ekolohichniy atlas Kharkivskoi oblasti / Ye.A. Marsikovskiy, O.V. Soloviov, O.V. Klimov. – Kh. : TOV "Maidan", 2001. – 80 s.
3. Rozmishchennia produktyvnykh syl Ukrainy / Za red. Ye.P. Kachana. – K. : Vyshcha shkola, 1997. – 375 s.
4. Rudenko V.P. Neohrafiia pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrainy. – K. : M. Akademiia, 1999. – 568 s.
5. Stratehiia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Kharkivskoi oblasti na period do 2011 roku / Chastyna I: Otsinka rivnia i diahnostyka problem sotsialno-ekonomichnoho rozvytku oblasti. – Kh. : 2002. – 304 s.
6. Stratehiia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Kharkivskoi oblasti na period do 2011 roku / Chastyna II: Vybir i obgruntuvannia rozvytku oblasti. – Kh. : 2002. – 284 s.
7. Aivazian S.A. Prykladnaia statystyka y osnovy ekonometryky / S.A. Aivazian, V.S. Mkhytarian. – M. : YuNYTY, 1998. – 1022 s.

Надійшла 19.09.2013; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.